

POROČILO O DELU INŠTITUTA ZA NOVEJŠO ZGODOVINO V LETU 2002

UVOD

V letu 2002 so se pokazali dokaj hudi sistemski problemi s financiranjem raziskovalne dejavnosti inštituta, ki niso novi, nanje redno opozarjamo resorno ministrstvo sami in preko KORIS-a, vlečejo se že nekaj let, ki pa jih z notranjo solidarnostjo kolektiva rešujemo. Vprašanje pa je, kaj bo na to reklo Računsko sodišče R Slovenije, ki je, kot vse kaže, začelo sistematično pregledovati poslovanje 16-tih javnih raziskovalnih zavodov v R Sloveniji. Inštitut je med tistimi državnimi javnimi raziskovalnimi zavodi, ki ima najboljše pokrito financiranje preko sistemiziranih raziskovalcev in bibliotekarjev preko financiranja programov in ustanoviteljskih obveznosti, težave pa se kljub temu vsako leto ponavljajo znova. To ne velja samo za naš inštitut, ampak še tudi za druge inštitute. Delež sredstev, ki jih porabimo za plače, določene s kolektivno pogodbo za raziskovalno dejavnost in so iztožljive, je nad dovoljenim odstotkom, ki ga določa Sklep o normativih in standardih za določanje sredstev za izvajanje Nacionalnega raziskovalnega programa. Programski skupini sta visoko nadpovprečno kvalificirani, raziskovalci imajo visoke znanstvene nazive. Odstotki, dovoljeni za maso plač pa so izračunani na povprečje, torej na naziv znanstvenih sodelavcev.

Drug problem so zamiki razpisov za temeljne, aplikativne in podoktorske projekte, ki so se zadnja tri leta iztekali v mesecu decembru, razpisi pa so kasnili, objavljeni so bili šele na pomlad in se je financiranje novo sprejetih projektov praviloma začelo v najboljšem primeru sredi leta. Zato je vrsta raziskovalcev bila kar nekaj mesecev brez vseh finančnih sredstev. Noben projekt nima polno pokritega letnega števila raziskovalnih ur. Najhujši problem je pri financiranju novega ciljnega raziskovalnega projekta, ki smo ga dobili na razpisu v jeseni leta 2002, saj s sredstvi pokrivamo le neto plače treh raziskovalk. Kljub tem težavam raziskovalno delo poteka dokaj nemoteno, vendar s hudimi pritiski na raziskovalce, da v največji možni meri zmanjšujejo materialne stroške. V letu 2002 so objavili 4 samostojne publikacije, monografij in učbenikov, 37 izvernih in preglednih znanstvenih člankov ter 12 znanstvenih referatov. Objavili smo tri številke 42. letnika inštitutove revije Prispjevki za novejšo zgodovino. V njih so naši raziskovalci objavili skupaj 13 izvernih znanstvenih člankov. V zadnjem zvezku Enciklopedije Slovenije so objavili 21 gesel. Sodelovali so na 28 znanstvenih posvetih, sestankih in okroglih mizah, od tega na kar 14 v tujini je 13 raziskovalcev podalo 37 referatov in razprav.

V letu 2002 smo se lotili temeljite prenove strojne in programske opremo za popis žrtev druge svetovne vojne in neposredno po njej. Iz lastnih sredstev smo financirali nakup novega računalniškega strežnika, kar je bilo zaradi obsega podatkov v tej bazi nujno potrebno ter naročili tudi novo programsko opremo, ki je delno že instalirana in jo raziskovalke že uporabljajo. Hkrati pa smo obnavljali tudi računalniško opremo raziskovalcev, ker je bila stara nezadostna. Tako postopoma zamenjujemo stare že izrabljene osebne računalnike. Končali smo s prenovo dveh delovnih kabinetov ter končali z obnovo vseh prostorov knjižnice z novo pohištveno opremo. Sanirali smo zamakanje stavbe, ki je bilo zelo hud problem, ker je zamakalo temelje hiše in prepleskali smo vsa okna na vseh fasadah.

1 ZNANSTVENO RAZISKOVALNO DELO

1.1 RAZISKOVALNI PROGRAMI

1.1.1 Politična, idejna in kulturna zgodovina Slovencev od sredine 19. stoletja do 1990

V tem velikem raziskovalnem programu sodeluje šest polno plačanih sistemiziranih raziskovalcev, bibliotekarka, mladi raziskovalec, poleg njih pa so preko financiranja ustanoviteljskih obveznosti plačani trije raziskovalci z lastnim projektom in tehnična sodelavka v knjižnici.

Program je vodil *dr. Jurij Perovšek*, višji znanstveni sodelavec. Dr. Perovšek je nadaljeval raziskovanje vprašanja unitarizma pri Slovencih v letih 1918-1941. Skladno s faznim izvajanjem programa je proučeval narodno politično misel in prakso glavnega nosilca jugoslovanskega unitaristično-centralističnega programa na Slovenskem - liberalne politike, to je slovenskega dela vsedržavne Jugoslovanske nacionalne stranke po oblikovanju Banovine Hrvaške avgusta 1939. O tem problemu je objavil znanstveni članek JNS in vprašanje slovenske banovine 1939-1941. *Dr. Peter Vodopivec*, znanstveni svetnik, je oblikoval glavnino monografije o slovenski zgodovini v letih 1780-1991, zaključeval pa je še zadnje poglavje o Slovencih po svetu. Za avstrijsko serijo Zgodovina habsburške monarhije je napisal razpravo o društvenem življenju na Kranjskem in Goriškem od 1780 do prve svetovne vojne. Z raziskavami je sodeloval še v projektu o avstrijsko slovenskih odnosih, projektu tržaške gospodarske zgodovine in projektu "kulturne pokrajine" habsburške monarhije. *Dr. Ervin Dolenc*, višji znanstveni sodelavec, je nadaljeval analizo statistike, primerjav kulturne razvitosti in razvoja kulturne politike v tridesetih letih. Napisal je razprave o slovenizaciji kulturnih ustanov v Sloveniji po prvi svetovni vojni, o kulturnem boju v Sloveniji v tridesetih letih in o odgovorih in iskanjih slovenskih intelektualcev o politični in družbeni modernizaciji med obema vojnoma. Hkrati je študiral zbrano arhivsko gradivo, domačo in tujo literaturo in takratni periodični tisk. *Jure Gašparič*, mladi raziskovalec, je nadaljeval raziskovanje teme Politika Slovenske ljudske stranke od uvedbe kraljeve diktature 6. januarja 1929 do vstopa SLS v vlado JRZ. Zaključil je obravnavo politike slovenskega katoliškega tabora od njegovega političnega konstituiranja 1890 do formalne ukinitve stranke januarja 1929. Napisal je uvodni del magistrske naloge, ki je ključen za razumevanje dogajanja v prvi polovici tridesetih let. Nadaljeval je raziskovanje s podrobnim proučevanjem vloge in teže nepolitičnih organizacij katoliškega tabora, skozi katere je delovala stranka. Pozoren je bil na posamezne politične akterje in je zato pregledoval osebne fonde nekaterih vidnejših funkcionarjev štajerskega krila stranke v Pokrajinskem arhivu v Mariboru. Pregledoval je tudi politično časopisje SLS, Slovenca in Slovenskega gospodarja ter ustrezno literaturo. *Dr. Bojan Godeša*, višji znanstveni sodelavec, je v letu 2002 nadaljeval s proučevanjem nacionalnega vprašanja med slovenskimi političnimi dejavniki v času druge svetovne vojne. Pregledoval je arhivsko gradivo v Arhivu Slovenije III in sicer fonde o Borisu Furlanu, dr. Mihi Kreku, dr. Gregoriju Rožmanu ter študiral emigrantsko časopisje - Slovenska država, Pot v slovensko smer, Sij slovenske svobode, Naša vez in relevantno strokovno literaturo. *Dr. Nevenka Troha*, znanstvena sodelavka, je proučevala problematiko slovensko-italijanskih odnosov, Svobodnega tržaškega ozemlja in manjšin in pregledovala gradivo v Arhivu Slovenije, fonde, ki obravnavajo Svobodno tržaško ozemlje in fond komisije za zamejstvo Republiške konference SZDL Slovenije, v Pokrajinskem arhivu Koper fonde Istrski okrožni ljudski odbor, Okrajni ljudski odbor Koper, Okrožni komite KP STO za Istrsko okrožje, Okrožni odbor SIAU za Istrsko okrožje in Okrajni odbor SIAU za okraj Koper. V tisk je oddala tri izvirne znanstvene članke o italijanski narodni skupnosti v Sloveniji med letoma 1954 in 1990, volitvah v koprskem okraju cone B Svobodnega tržaškega ozemlja in o volitvah v coni A Svobodnega tržaškega ozemlja ter referat o kriterijih za epuracijo v Sloveniji po drugi svetovni vojni še posebej glede na Primorsko. *Dr. Aleš Gabrič*, višji znanstveni sodelavec, se je posvetil zlasti področju slovenske politične in kulturno politične zgodovine Slovencev v osemdesetih letih, saj je bil to čas priprav na politični prevrat po letu 1990. Na to temo je že napisal obsežni članek o slovenskih kulturno političnih razhajanjih med kulturno

ustvarjalnostjo in politično akcijo 1880-1987. Raziskoval je tudi slovensko nacionalno vprašanje v drugi Jugoslaviji, odnose med intelektualci in komunistično oblastjo ter odnose do spoštovanja človekovih pravic v tem času. Kot primer zgodovinske študije na mikro nivoju je orisal kulturni razcvet Kostanjevice in pri tem upošteval tako amatersko kulturno delovanje v društvih kot vrhunske dosežke kulture, na primer organiziranje slovite *Forme vive*. Pri raziskovanju zgodovine znanstvenih ustanov se je osredotočil na vprašanje statusa in izključevanja Teološke fakultete iz univerze in javnosti.

1.1.2 Gospodarska in socialna zgodovina Slovencev od sredine 19. stoletja do 1990

V tem programu je sodelovalo pet sistemiziranih polno plačanih raziskovalcev, ena part time raziskovalka in bibliotekar.

Program je vodil *dr. Žarko Lazarevič*, višji znanstveni sodelavec. V okviru svojega raziskovalnega dela je nadaljeval v letu 2001 začeto delo na zgodovini oglaševanja na Slovenskem do druge svetovne vojne. Pregledoval je osrednjo gospodarsko revijo dobe med obema vojnama, to je *Trgovski tovariš*. Revija se je izkazala za prvovrstni vir, saj je iz številnih člankov mogoče rekonstruirati videnja teoretske utemeljitve pomena in vloge ekonomskega oglaševanja na Slovenskem v obdobju med obema vojnama. Prav tako so jasno razvidna tudi načela, ki so določala obliko, vsebino in podobo oglasov v tej dobi. *Dr. Jasna Fischer*, znanstvena svetnica, je kot part time raziskovalka proučevala procese modernizacije gospodarstva, predvsem industrije v obdobju od sredine 19. stoletja do začetka prve svetovne vojne, na podlagi podatkov, zbranih s popisom stanja v starejši slovenski industriji. To arhivsko gradivo vsebuje podatke o strojni opremljenosti posameznih industrijskih obratov in uvajanju elektrifikacije. Zanimivi so podatki o nakupih posameznih strojev, predvsem vrstah teh strojev in državah, od koder so jih uvažali. O tem procesu je napisala izvorni znanstveni članek. *Dr. Andrej Studen*, višji znanstveni sodelavec, je pisal obsežnejšo študijo o spreminjanju smrtne kazni v novem veku, hkrati pa se je ukvarjal tudi z nekaterimi znamenitimi kriminalnimi primeri na Slovenskem in v habsburški monarhiji, ki so v 19. in 20. stoletju močno odmevali tudi pri nas in bili deležni posebne pozornosti. Sistematično je zbiral arhivsko in predvsem časopisno gradivo v Ljubljani, Novem mestu, Celju in Mariboru. Poleg tega je zbiral tudi gradivo za raziskavo zgodovine telesne čistoče. V neurejenem fondu gradiva knjižnice celjske gimnazije je pregledal ohranjene zdravstvene leksikone iz 19. stoletja in njihove nasvete za nego telesa. Nasvete o umivanju in negi zob, nohtov in perila prinašajo tudi stoletne pratike, bogate informacije o sredstvih za nego telesa pa razkrivajo številne reklame. *Dr. France Kresal*, znanstveni svetnik, je raziskoval gospodarsko politiko in strukturo slovenskega gospodarstva v obdobju med obema vojnama. Analiziral je gospodarske družbe ter ugotavljal odločanje in odgovornost posameznih gospodarskih subjektov, vlogo in mesto podjetnikov ter kakšno je bilo predstavništvo stanovskih in gospodarskih interesov Slovenije (zbornice, obrtne zadruge, trgovski gremiji, zveza industrijcev). Strukturo slovenskega gospodarstva je prikazal v treh časovnih obdobjih, v dvajsetih letih, v letih gospodarske krize 1929-1933 in v tridesetih letih posebej po posameznih panogah in večjih podjetjih. Analiziral je kmetijstvo in gozdarstvo, rudarstvo in metalurgijo, industrijo in elektrifikacijo, denarne ustanove in bančništvo, zavarovalnice in zavarovalništvo, ljubljansko borzo in velesejem, trgovino in obrt ter železniški in cestni promet ter pošto. Napisal je pregledna sestavka o reguliranju podjetniške svobode po jugoslovanskem stečajnem zakonu iz leta 1930, po obrtnem zakonu iz leta 1931 in po trgovinskem zakonu iz leta 1937. *Dr. Jože Prinčič*, znanstveni svetnik, je nadaljeval z načrtnim zbiranjem dokumentarnega gradiva v arhivih in knjižnicah za gospodarsko zgodovino Slovencev 1970-1990. Poudarek je bil predvsem na obdobju med leti 1970 in

1984. V Arhivu Slovenije je pregledal večji del gradiva vlade SR Slovenije, okoli 200 škatel. V Narodni in univerzitetni knjižnici pa je pregledal del strokovne literature, ki je izhajala v sedemdesetih in osemdesetih letih - Gospodarska gibanja, Gospodarski vestnik in Bančni vestnik. *Dr. Zdenko Čepič*, višji znanstveni sodelavec, je v letu 2002 nadaljeval s proučevanjem gospodarske politike s poudarkom na povojni industrializaciji, pri čemer se je osredotočil na posledice oziroma učinke tega procesa, kot so se kazali v stopnji življenjske ravni prebivalstva pri nas. Stopnjo in rast standarda prebivalstva je analiziral za obdobje od konca druge svetovne vojne in vse do sedemdesetih let na osnovi arhivskega in statističnega gradiva.

1.2 RAZISKOVALNI PROJEKTI

1.2.1 Slovenci pod okupatorji in v medsebojnih spopadih

V triletnem projektu, ki ga kot odgovorni nosilec drugo leto vodi dr. Boris Mlakar, sodelujeta še dr. Vida Deželak-Barič in dr. Damijan Guštin.

Dr. Boris Mlakar, znanstveni sodelavec, je v letu 2002 raziskoval temo Ženska kot objekt in subjekt dogajanja med drugo svetovno vojno (protipartizanski tabor). Zbral je potrebne podatke v arhivskih fondih, časopisju in literaturi, pridobil pa je tudi nekaj ustnih pričevanj. Zbrano gradivo je obdelal in sistematiziral, sinteza pa predstavlja tematsko razpravo, ki bo objavljena v letu 2003. V drugi polovici leta 2002 je začel z delom na drugi, novi temi Vojaški pomen domobranstva v bojih proti partizanskim silam. V tej prvi fazi je predvsem zbiral gradivo, najprej v obsežni literaturi, nato pa v arhivskih fondih domobranske in partizanske provenience. *Dr. Damijan Guštin*, znanstveni sodelavec, je raziskoval vojaško sodstvo med drugo svetovno vojno. Za to temo je veliko gradiva v več arhivih v R Sloveniji. Podatke je v letu 2002 zbiral v arhivskem gradivu Arhiva Slovenije (fondi Glavni štab NOV in POS, 9 in 7. korpus, brigade 15. divizije). Osredotočil se je na primerjavo vojaško sodnih predpisov, ki jih je uvedla NOV in POS in tistimi, ki jih je uvedel Vrhovni štab NOPOJ zlasti v letu 1944, ko je nastopilo poenotenje in centralizacija. Vojaško sodstvo namreč ni zadevalo le pripadnikov vojaških formacij, pač pa je opravljalo kazensko sodstvo tudi nad civilisti. Pripravil je študijo o poenotenju slovenskih predpisov z jugoslovanskimi 30. avgusta 1944 in še ni objavljena. Za drugo temo, ki jo je raziskoval, to je o vojaški bazi ("Baza Dalmacija") Glavnega štaba Jugoslovanske armade za Slovenijo v Biogradu na moru in je bila pomemben dislocirani del slovenske partizanske vojske in hkrati posrednik med glavnino Jugoslovanske vojske v vzhodnem delu Jugoslavije in njenim slovenskim delom, saj je formalno 1. januarja 1945 NOV in POS izgubila dotedanji avtonomni položaj, ostajala pa je njen izdvojen del, je začel zbirati gradivo. *Dr. Vida Deželak-Barič*, asistentka z doktoratom, je za temo o ženski kot subjektu in objektu v času druge svetovne vojne v okviru revolucijskega osvobodilnega gibanja v Arhivu Slovenije pregledala fonde organizacij Osvobodilne fronte slovenskega naroda, Slovenske protifašistične ženske zveze in Komunistične partije Slovenije in zbirala gradivo. Zbirala je tudi podatke iz takratnega časopisja, posebej ženskega ter iz spominskega gradiva in literature. Analiza zbranega gradiva kaže dinamiko vključevanja žensk v gibanje, ki se je stopnjevala s trajanjem vojne, uresničevanjem koncepta množičnosti odporništvu in gradnjo njegove legitimite tudi na ženski populaciji ter specifična področja ženskega delovanja, strukturiranosti njihovih motivov za pridružitvev gibanju, od povsem humanitarnih do revolucionarnih, udeležanje enakopravnega družbenega položaja žensk (volilna pravica, vključevanje v politične in oblastne organe) in s tem vzpodbujanje participacije žensk pri družbeni preobrazbi. Raziskovalka je pripravljala o tej temi posebno razpravo. V jeseni je

začela s proučevanje nove teme o razmerju med patriotizmom in revolucionarnostjo v Osvobodilni fronti ter natančnejšo identifikacijo koncepta vodenja protiokupatorskega odpora s pripadajočo taktiko Komunistične partije Slovenije, s katerim si je partija zagotovila monopolno vlogo in revolucionarno zmago.

1.2.2 CRP Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej

Projekt nacionalne zbirke Žrtve druge svetovne vojne in zaradi nje na Slovenskem se je iztekel 31. decembra 2001, zato smo v letu 2002 kandidirali na razpisu ciljnih raziskovalnih projektov z novim in uspeli. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ga je začelo financirati oktobra 2002, trajal pa bo do konca septembra 2006. Projekt vodi Tadeja Rihtar Tominšek, v njem pa sodelujeta strokovni sodelavki Mojca Šorn in Dunja Dobaja ter dr. Boris Mlakar in dr. Bojan Godeša kot svetovalca in sodelavca. Projekt je žal financiran poleg MŠZŠ samo še s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ne pa tudi s strani Ministrstva za notranje zadeve, kar bi bilo glede na velike potrebe občinskih upravnih enot nujno. Žal zaenkrat s sredstvi projekta pokrijemo samo neto plače treh raziskovalk. Upamo, da bomo v letu 2003 ta problem uredili, saj smo prepričani, da rezultate tega projekta potrebuje ne samo slovensko zgodovinopisje ampak slovenska država, če hoče resnično urediti nekatere zelo boleče odnose v slovenski družbi. Kljub pomanjkanju finančnih sredstev smo delo na popisu smrtnih žrtev med drugo svetovno vojno in po njej vse leto 2002 nemoteno nadaljevali, financirali pa smo ga iz rezervnih sredstev inštituta. Obnovili smo celotno strojno opremo za zbirko, nabavili nov strežnik in instalirali prvo fazo dograjene in obnovljene programske opreme. To delo opravlja podjetje Adria.net.

Delo na tem projektu je potekalo v letu 2002 v dveh smereh: zbiranju in vnašanju podatkov o novih žrtvah ter preverjanju nepopolnih podatkov za že vpisane žrtve. *Tadeja Tominšek Rihtar*, strokovna sodelavka, je nadaljevala s pregledovanjem fondov v dveh arhivih. V Arhivu Slovenije je v gradivu CK KPS pregledala gradivo okrožnih komisij VOS za Idrijo, Benečijo, Slovensko Istro, Tržič, seznam padlih in pokopanih v občini Trebnje iz zbirke gradiva komitejev KPS in odborov OF na Dolenjskem, gradivo Zveze združenj borcev v na novo predanem gradivu o padlih slovenskih železničarjih, padlih v Slovenskem bataljonu I. Krajiške brigade, gradivo o padlih borcih in ubitih civilistih s strani okupatorja v nekaterih primorskih občinah (Sežana, Miren, Dornberk, Komen, Brda, Kanal), gradivo Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njegovih pomagačev s šolskimi kronikami s podatki o padlih krajanih in iz tega fonda je predelala območja Ljubljana z okolico, Grosuplje, Kamnik, Maribor, Prevalje, Slovenska Bistrica, Ptuj, Ormož, Gornja Radgona, Šaleško, Slovenske Konjice, Trbovlje, Šmarje pri Jelšah in Brežice ter del fonda te komisije za območje Primorske in dela Spodnje Štajerske. v Pokrajinskem arhivu Koper je pregledala fonde ZZB Koper, zbirni fond Danila Petrinje, zbirko Slovenska Istra v boju za svobodo ter del fonda okrajnih ljudskih odborov s sezname žrtev druge svetovne vojne. V fondu Vojna škoda je pregledala pragradivo Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev (110 od 305 škatel). Del zbranega gradiva je že vnesla v bazo podatkov. Od Združenj prisilno mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko nam je uspelo dobiti popisne pole njihovih žrtev, ki so jih društva pripravila sama in jih postopno izročajo inštitutu. Tominškova je iz tega gradiva obdelala podatke za območje Slovenskih Konjic, Šmarij pri Jelšah, Laškega in Zasavja. Sproti je sledila vso novo literaturo in časopisje. Zbrala je podatke za okoli 15.000 oseb, v bazo pa jih je vnesla 9.562, od tega je novih vnosov za 3.782 oseb. *Mojca Šorn*, strokovna sodelavka, je pregledovala arhivske fonde, sekundarno in tiskano gradivo ter literaturo. V posameznih enotah v Arhivu Slovenije je pregledala gradivo PK VOS

za Primorsko - okrožje Slovenska Istra, Tolmin, Brda, Baška, fonde Partizanska saniteta, Slovensko domobranstvo, SNVZ, Zbirko Stara Ljubljana, Jaka Rozman ter RO ZZB NOV Slovenije. Pridobila je gradivo Mestnega županstva - Mestni pogrebni zavod Ljubljana I in II. Pridobila in pregledala je gradivo Zveze društev mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko. Od gospe Terezije Traven je pridobila gradivo Kartoteka partizanov iz leta 1941 ter dopolnjeno verzijo Žrtve fašističnega nasilja 1941-1945. Pregledala je še novo interno gradivo OO ZB in udeležencev NOB Lenart in gradivo, ki ga je izročil gospod Tone Logar. Pregledala je tudi gradivo MOL, Oddelka za kulturno in raziskovalno dejavnost o osebah, ustreljenih v Gramozni jami. Med tiskanimi viri je pregledala Slovenski dom 1943-1944, Slovensko domobranstvo 1945, Slovenski učitelj 1941-1944, del Ljudske pravice 1945 in ponatis Črnih bukev, Ljubljana 1944. Pregledovala je tudi literaturo. Skupaj je v bazo vpisala 8.674 oseb, od tega je za 5.814 oseb dopolnila podatke, ter na novo vpisala 2.874 žrtev. *Dunja Dobaja*, strokovna sodelavka, je začela z delom 1. septembra 2002 in se začela ob pomoči Tadeje Rihtar Tomišek uvajati v delo z računalnikom, hkrati pa je zbirala arhivsko gradivo. V Arhivu Slovenije je pregledovala fonde Komisije pri predsedstvu SNOS za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev, od 59 fasciklov jih je pregledala 31. Gradivo se nanaša na področje Prekmurja, Štajerske, Gorenjske, Koroške, del na Goriško in Brda. Gradivo vsebuje veliko podatkov za različne vrste žrtev, vojaške in civilne. Začela pa je pregledovati tudi fond Federalni odbor za organizacijo prenosa padlih borcev za Slovenijo. Podatke o žrtvah je zbirala tudi v literaturi in časopisju. V novembru je opravila terensko raziskavo na pokopališču Hrovači pri Ribnici ter spominske kamne v Mozlju. Evidentirala je 7.174 žrtev, v bazo pa vnesla skupaj podatke za 1.678 žrtev, od tega je za 1.230 oseb podatke le dopolnila, 448 žrtev pa je vpisala na novo. *Dr. Bojan Godeša* je v projektu sodeloval z nasveti vsebinskega in metodološkega značaja. Iz literature, ki jo je prebral, je strokovnim sodelavkam posredoval podatke. Z nasveti in podatki je v projektu sodeloval tudi *dr. Boris Mlakar*. Godeša, Mlakar, Tomišekova in Šornova so pripravili ob koncu projekta nacionalne zbirke tudi poročilo o rezultatih dela na projektu in ga objavili. Za Vlado R Slovenije pa so pripravili krajše poročilo, da se je seznanila s problemom smrtnih žrtev v političnem vprašanju reševanja sprave. Skupaj smo imeli konec decembra 2002 v računalniški bazi podatke za 76.494 mrtvih. Število dvojnikov se s preverjanjem vseh vrst gradiva postopoma zmanjšuje. Opozoriti moram, da precej časa sodelavke preverjajo tudi posamezne podatke za upravne enote širom Slovenije v postopkih za ugotavljanje statusa žrtev vojne. To delo opravljamo dobrovoljno in brezplačno, čeprav nas k temu ne zavezuje noben predpis kot, morajo to po zakonih delati arhivi in muzeji, ki hranijo gradivo in izdajajo uradna potrdila. Izdali smo preko dvesto potrdil in ta papirna vojna zaposluje tudi tajništvo inštituta.

1.2.3 Politična zgodovina Slovencev v Jugoslaviji 1958 - 1963

Dr. Mateja Režek, asistentka z doktoratom, je nadaljevala delo na svojem podoktorskem projektu. Zbirala in pregledovala je literaturo in zgodovinske vire. Zaradi pomanjkanja ustrezne literature je temeljni vir za obravnavano tematiko arhivsko gradivo, predvsem fondi državnih in političnih ustanov, ki jih hrani Arhiv Slovenije. Največ za raziskavo primerne arhivskega gradiva se nahaja v fondih CK ZKS (seje izvršnega komiteja, plenumi, ideološka komisija), Izvršnega sveta LR Slovenije (seje IS, sekretariati), SZDLS (seje predsedstva in glavnega odbora) ter v fondih vodilnih politikov, predvsem Edvarda Kardelja. Našteti fondi so izjemno obsežni, sporočilna vrednost dokumentov pa je po pričakovanju precej omejena. Za raziskavo so nepogrešljivi tudi tiskani viri, zlasti zapisniki sej republiške in zvezne skupščine, uradni listi, kongresni zapisniki političnih organizacij, statistični letopisi, govori in članki vodilnih politikov, nekaj za raziskavo uporabnih podatkov pa se nahaja tudi v časopisju. Doslej se je raziskovalka podrobneje posvetila pogledom na federalizem ter

vprašanju medrepubliških oziroma mednacionalnih odnosov ter s tem povezanimi poskusi oblikovanja jugoslovanske zavesti konec petdesetih in v začetku šestdesetih let. Na podlagi zbranega arhivskega gradiva in literature je pripravila referat o federalizmu, ki ga je predstavila na znanstveni konferenci v Skopju aprila 2002, z izsledki raziskave pa je dopolnila tudi nekaj poglavij, ki jih je za zgodovino Slovencev 20. stoletja sicer že napisala in oddala leta 2000.

1.2.4. Dojemanje denarja na Slovenskem v 19. stoletju

Dr. Andrej Pančur, asistent z doktoratom, in *dr. Žarko Lazarevič* kot odgovorni nosilec projekta, sta v letu 2002 uspela dobiti na razpisu za nacionalno listo temeljnih in aplikativnih projektov Ministrstva za šolstvo, znanost in šport dveletni podoktorski raziskovalni projekt. Namen tega projekta je na podlagi znanstvene analize in sinteze raziskati različne ravni dojemanja denarja na Slovenskem v 19. stoletju. Cilj te raziskave je pojasniti, kako so se v tem času različni družbeni sloji na Slovenskem odzivali na denarne spremembe, kar se je odražalo v družbeno različnem dojemanju denarja. Ker denar ni samo ekonomski temveč tudi družbeni dejavnik, so različni sloji prebivalstva imeli glede na velike premoženjske in izobrazbene razlike običajno tudi povsem drugačen odnos do denarja. Raziskava bo potekala v treh fazah: zbiranje relevantne literature in zgodovinskih virov, kritična analiza zbranega gradiva in sinteza ter predstavitev izsledkov v obliki znanstvenih besedil. Po predvidenem programu dela je dr. Pančur doslej zbiral vire in literaturo po knjižnicah in arhivih, predvsem knjige in članke posameznih avtorjev, ki so pisali o denarju. V Arhivu Slovenije je pregledoval gradivo gubernija v Ljubljani pred letom 1949. V Narodni in univerzitetni knjižnici in knjižnici našega inštituta pa je pregledoval časopise *Laibacher Zeitung*, *Slovenski narod*, *Novice* in *Marburger Zeitung*. Po starih knjižničnih katalogih je iskal in zbiral ustrezno starejšo ekonomsko literaturo.

1.3 DRUGO RAZISKOVALNO DELO

1.3.1. Znanstvena monografija Zgodovina Slovencev v 20. stoletju

Delo na tem obsežnem skupnem delu 20 inštitutovih raziskovalcev, treh upokojenih inštitutovih sodelavcev in enega zunanjega avtorja se bliža koncu. Napisanih je okoli 2.000 tipkanih strani teksta. Manjkajo le še posamezni drobci tekstov, skupaj manj kot 100 tipkanih strani. Uredniški odbor, ki ga sestavljajo *dr. Jasna Fischer* kot odgovorna urednica in uredniki *dr. Zdenko Čepič*, *dr. Ervin Dolenc*, *dr. Aleš Gabrič*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. Žarko Lazarevič* in *dr. Jurij Perovšek* je začel z zelo zahtevnim uredniškim delom na vseh tekstih. Delo je potekalo po štirih kronoloških skupinah poglavij s področnimi uredniki in pisci. Tako so posamezni avtorji dokončevali svoje tekste in po zahtevah uredniškega odbora in pripomb drugih piscev, ki so vsi brali tekste, popravljali in dopolnjevali svoja besedila. V tej fazi uredniškega usklajevanja smo predvsem ugotavljali pomanjkljivosti, ki so se pokazale na konceptu sinopsisa, zato je bilo napisanih še nekaj dodatnih tekstov, poenotili smo tekste posameznih avtorjev, odpravili ponavljanja. S Cankarjevo založbo smo že podpisali pogodbo o skupni izdaji in založništvu monografije v dveh knjigah. Predvideno je, da oddamo prva dva dela, okoli tisoč strani, v lektoriranje in tisk najkasneje v mesecu marcu, drugi del pa v mesecu aprilu leta 2003, tako da bosta obe knjigi izšli v prvi polovici leta 2004 in bomo s tem dejanjem lepo proslavili 45-letnico ustanovitve našega inštituta. Stroške tiska bo sofinanciral tudi inštitut.

1.3.2. V tem delu poročila bom navedla samo tisto raziskovalno delo, ki ni razvidno iz vseh drugih poglavij in iz bibliografije za leto 2002.

Dr. Ervin Dolenc in *dr. Aleš Gabrič* sta napisala dopoljnjeni učbenik *Koraki v času*, ki že upošteva nov učni načrt in je potrjen za poučevanje zgodovine v osmem razredu osemletke in devetem razredu devetletke. Izšel je tudi njun nov učbenik za četrti razred gimnazije.

Dr. Ervin Dolenc in *dr. Nevenka Troha* sta sodelovala v pripravi razstave *Tam za hribi* je tako kot tukaj: *Evropska poglavja slovenske zgodovine v 20. stoletju*, ki so jo pripravili Muzej novejše zgodovine Slovenije, Muzej novejše zgodovine Celje in Muzej narodne osvoboditve Maribor. Za katalog sta napisala teksta o kulturi in tržaškem vprašanju kot enemu od pomembnih problemov hladne vojne in razdelitve Evrope.

Dr. France Kresal je nadaljeval pisanje tekstov za svojo samostojno publikacijo z delovnim naslovom *Zgodovina gospodarske politike in struktura slovenskega gospodarstva 1848-1941* in napisal več preglednih poglavij o regulaciji podjetniškega poslovanja, o davčni in kmetijski politiki, industrializaciji, prometu, trgovini in obrti ter o denarnih ustanovah in zavarovalništvu do druge svetovne vojne ter izdelal nekaj tabelarnih pregledov ter grafikonov in zbiral slikovno gradivo.

Dr. Boris Mlakar je za zbornik *dr. Franca Grivca*, ki bo izšel v letu 2003, napisal razpravo *Grivčevi spisi o revoluciji in komunizmu* v obsegu 1,5 avtorske pole.

Dr. Jurij Perovšek je za zbornik *Slovenski zgodovinski miti*, ki bo izšel v letu 2003 pri Založbi Modrijan, napisal razpravo *Srbi vladajo, Hrvati razpravljajo, Slovenci plačujejo (Mit in resničnost prve Jugoslavije)* v obsegu 2,5 avtorske pole. V tisk je oddal tudi razpravo za znanstveno revijo *Studia historica Slovenica* *Slovenska politika in vprašanje državne ureditve v času zasedanja ustavodajne skupščine Kraljevine SHS (1920-1921)* v obsegu 1,5 avtorske pole. Za *Pleterski*jev zbornik, ki ga bo izdala Založba ZRC SAZU, je napisal razpravo *JNS in vojna 1939-1941* v obsegu 1,8 avtorske pole.

Dr. Jože Prinčič je za *Bančni vestnik* pripravil zgodovinske orise petih slovenskih bančnikov, ki so imeli v času po drugi svetovni vojni vidno vlogo pri oblikovanju denarno finančnih tokov v Sloveniji in Jugoslaviji ter domačim bankam in podjetjem utirali pot na tuje kapitalske trge. To so bili Lavoslav Dolinšek, Marijan Dermastia, Niko Kavčič, Janko Smole in dr. Božidar Linhart. Če je bilo mogoče, je zbrane podatke iz različnega gradiva dopolnil z ustim virom.

Dr. Nevenka Troha je za *Trinkov koledar* za leto 2003 napisala razpravo o volitvah v Beneški Sloveniji. Za zbornik *Arhiva Slovenije* o ženskem gibanju na Slovenskem je začela pisati razpravo o ženskem gibanju v Trstu pred prvo svetovno vojno.

2 KNJIŽNICA IN INFORMACIJSKO-DOKUMENTACIJSKA DEJAVNOST

V knjižnici inštituta so bili tudi v letu 2002 zaposleni štirje delavci: višja bibliotekarka in vodja knjižnice *Nataša Kandus*, bibliotekar *Igor Zemljič*, knjižničarka *Irena Mazi* in pisarniška referentka *Damijana Bračko*. Zaradi bolezenske odsotnosti knjižničarke Irene Mazi so bili v knjižnici dejansko zaposleni samo trije delavci, ker pa je Damijana Bračko zaposlena za polovični delovni čas, je moralo strokovno delo občasno trpeti na račun ostalih rutinskih opravil.

Minulo leto je bilo spet v znamenju naraščanja števila nabavljenih knjig, števila uporabnikov in vse večje izposoje gradiva. Pomembna novost je tudi razširitev in ureditev nove čitalnice, v kateri smo uporabnikom približali večji del starih revij iz "sociološke zbirke", del D-fonda s knjigami v slovenskem jeziku in revije iz časa med prvo in drugo svetovno vojno. Med pomembnejšimi novostmi v naši knjižnici je tudi nov osebni računalnik, s katerim je bilo opremljeno delovno mesto vodje knjižnice. Delo je sicer potekalo brez večjih prekinitev vseh 248 delovnih dni.

2.1 NABAVA GRADIVA

V knjižnici smo leta 2002 vpisali 916 izvodov monografskih publikacij (416 slovenskih) in 278 letnikov serijskih publikacij. Novih naslovov revij je bilo 153, ostale pa predstavljajo doslej neobdelani letniki iz starega fonda, nekateri letniki revij, ki so nam jih podarili na Inštitutu za narodnostna vprašanja, oziroma smo ki jih kupili v Trubarjevem antikvariatu.

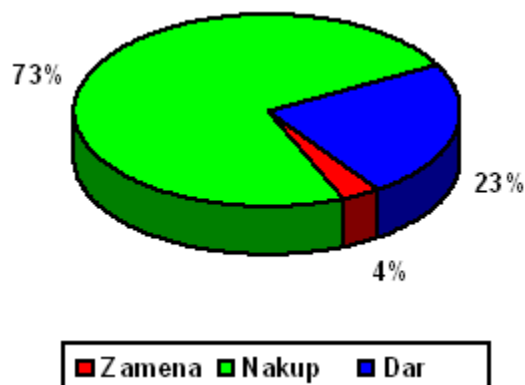
Pregled nabave v letu 2002

	knjige/brošure	serijske publikacije	skupaj
nakup	635	160	795
zamena	38	41	79
dar	243	77	320
skupaj	916	278	1194

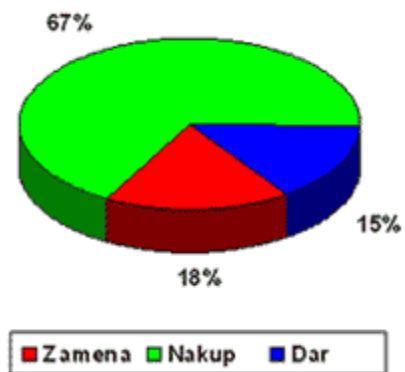
Velika večina gradiva je tudi letos v knjižnico prišla z nakupi. Zamenjava je potekala s partnerskimi institucijami v Sloveniji in na tujem. Iz grafičnega pregleda je opazen večji delež podarjenih knjig, kar je posledica praznjenja starega skladišča ob čitalnici in vpisa nekaterih za nas zanimivih knjig. Gradivo iz skladišča, ki je že bilo v naši zalogi ali za nas ni bilo zanimivo, smo v mesecu aprilu ponudili brezplačno ostalim knjižnicam in antikvariatom. Odzvalo se je veliko število knjižnic vse od Ormoža in Maribora do Kopra, kljub temu pa smo morali kakšnih 2000 knjig, ki niso zanimale niti ljubljanske in mariborske bukvarne, zavreči.

Način nabave leta 2002

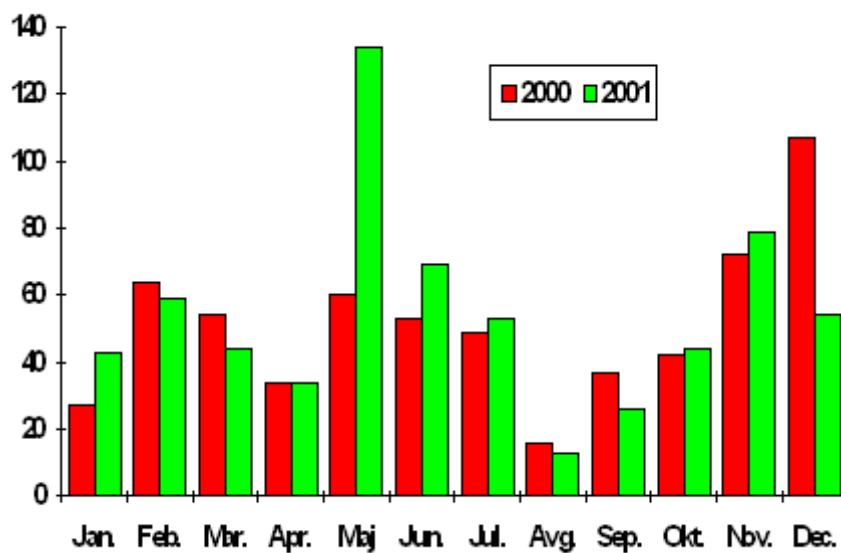
knjige

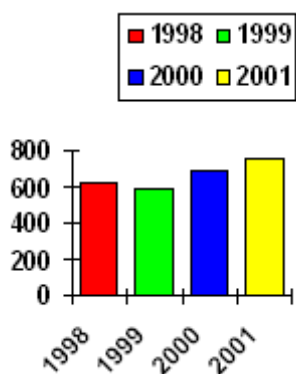
nakup serijskih publikacij

nakup knjig po mesecih

Pregled skupnega števila nakupljenih knjig med leti 1998 in 2002

Če pogledamo število nabavljenih knjig v zadnjih treh letih, lahko ugotovimo, da knjižnica vsako leto pridobi več knjig in da tudi celotni fond knjižnice narašča.

31. decembra 2002 je tako fond knjižnice INZ obsegal:

knjige:	disertacije /elaborati	serijske publikacije	neknjižno gradivo	skupaj:
29.309	158	6.937	38	36.442

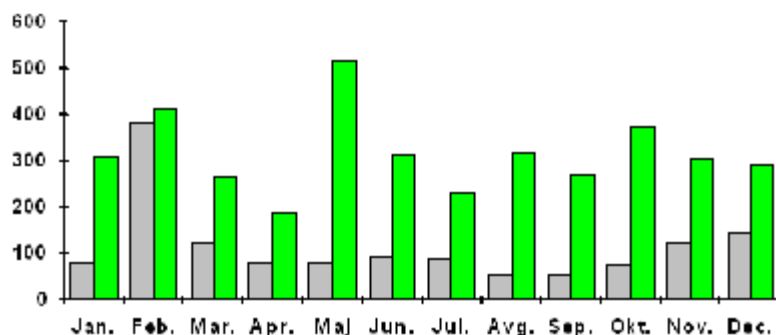
2.2 IZPOSOJA

V letu 2002 pri načinu izposoje ni bilo novosti. Tega leta smo izposodili skoraj vse knjižnične enote že zavedene v računalnik. Izjema je bilo le "neinventarizirano" gradivo iz D-fonda, naše starejše serijske publikacije in revije iz "sociološke knjižnice". Po pogovorih z Osrednjo družboslovno knjižnico Jožeta Goričarja na Fakulteti za družbene vede in obisku Dušana Hanžureja iz IZUM-a smo 5. decembra 2002 določili način računalniške obdelave in inventarizacije za ta del gradiva. S pomočjo računalnika smo izposodili kar 2407 od 2495 izposojenih knjig, kar je predstavljalo 96 % (lani 93%) izposoje.

	Knjige:	časniki in časopisi:	skupaj
Izposoja na dom	2.495	1.357	3.825

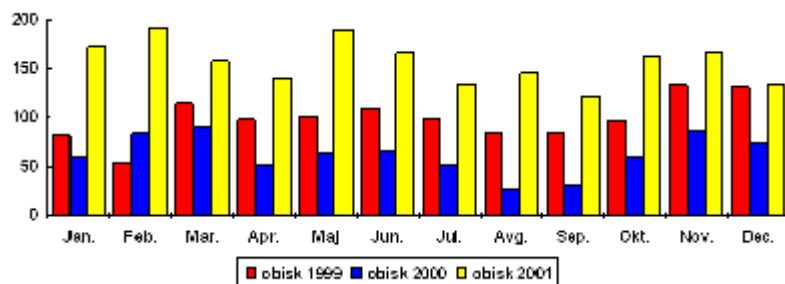
Izposoja je bila lansko leto skoraj vsak mesec višja od tiste v letu 2001 (izjemi sta bila le februar in junij). Kljub temu pa moramo vedeti, da statistični podatki o izposoji beležijo vse transakcije v knjižnici, medtem, ko je dejansko število izposojenih enot knjig in revij nekoliko nižje.

Število izposojenih knjig po mesecih v letu 2002

Krivulja obiska skozi leto 2002 je podobna tistim iz minulih let, le da se je v povprečju obisk znatno povečal. V letošnjem letu je knjižnico obiskalo še več bralcev kot minula leta. Tako smo imeli lani 392 aktivnih članov, med katerimi jih je bilo na novo vpisanih 169. V letu 2002 smo na novo vpisali 78 študentov, 35 zaposlenih, 21 upokojencev, 6 tujcev, 5 srednješolcev. V medknjižnični izposoji smo si izposodili 27 knjig iz raznih knjižnic po Sloveniji in 11 knjig iz tujine - v to število ni všteta izposoja iz Knjižnice Otona Župančiča, sami pa smo drugim institucijam iz naših zbirk posodili 20 knjig.

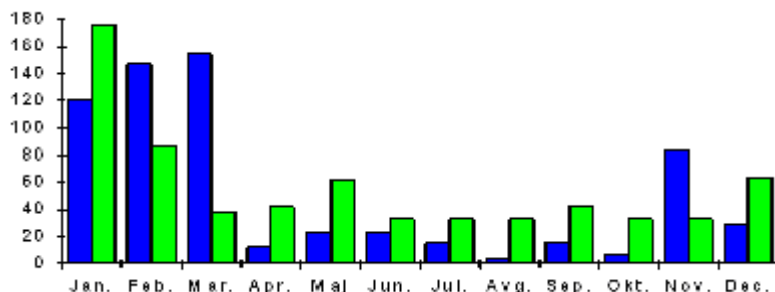
Število obiskov (po mesecih) v knjižnici INZ med leti 1999 in 2001

2.3 STROKOVNO DELO

Strokovno delo je bilo v prvem polletju nekoliko odvisno od praznjenja skladišča in urejanja nove čitalnice, v drugem delu leta pa smo vse naše aktivne raziskovalce vpisali v bazo CONNOR, ki bo v letu 2003 predstavljala osnovo za normativno kontrolo avtorjev. Hkrati z vpisovanjem osebnih podatkov v omenjeno bazo smo poenotili vse različice imen naših raziskovalcev v vzajemni bazi COBISS. Sproti smo obdelali tudi celo monografsko gradivo in s črtnimi kodami opremili revije in seveda vnašali bibliografske enote naših raziskovalcev. Tako imamo do sedaj v COBISS vnešenih že 9.216 knjižnih enot (1.334 več kot leto poprej). H knjigovezu smo v minulem letu dajali v vezavo gradivo s poškodovano vezavo, časopisje ter revije iz leta 2000.

Število v COBISS-u kreiranih zapisov leta 2001

Strokovna delavca sta se udeleževala tudi različnih strokovnih srečanj. Nataša Kandus se je 11. in 12. oktobra udeležila srečanja zgodovinarjev v Mariboru, Igor Zemljič pa se je med 14. in 16. oktobrom udeležil strokovnega posvetovanja Knjižnice in javnost na Bledu ter 12. in 13. novembra še letne konference uporabnikov IZUM-a v Mariboru. Kot minulo leto, smo tudi letos skupaj z INDOK centrom Ministrstva za finance organizirali strokovno ekskurzijo Sekcije za specialne knjižnice ZBDS, na kateri smo 29. novembra obiskali najprej kapucinsko knjižnico v Krškem, nato pa še metropolitansko knjižnico in novo narodno in univerzitetno knjižnico v Zagrebu.

3 PREDAVANJA, MENTORSTVO, RECENZIRANJE

3.1 DODIPLOMSKI IN PODIPLOMSKI ŠTUDIJ

V dodiplomskem študiju na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani so sodelovali trije inštitutovi sodelavci. *Dr. Ervin Dolenc* je občasno pomagal in nadomeščal nosilca

predmeta *dr. Janka Prunka* na predavanjih o zgodovini slovenske politične misli na oddelku za politologijo. *Dr. Aleš Gabrič* je na isti fakulteti nosilec predmeta Zgodovina slovenske kulture in je imel tedensko dve uri predavanj in uro vaj. Tretji predavatelj na tej fakulteti *dr. Damijan Guštin* in je pri predmetu Vojaška zgodovina predaval dve uri tedensko in imel dve uri vaj. Na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete in na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani ter na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru so sodelovali kot mentorji, somentorji, predavatelji, konzultanti in člani komisij za zagovore magistrskih nalog in doktorskih disertacij: *dr. Jasna Fischer*, *dr. Aleš Gabrič*, *dr. Damijan Guštin*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. France Kresal*, *dr. Žarko Lazarevič*, *dr. Jurij Perovšek*, *dr. Jože Prinčič*, *dr. Andrej Studen*, *dr. Nevenka Troha* in *dr. Peter Vodopivec*.

3.2 KOMISIJE ZA IZVOLITEV

V komisije za izvolitve v znanstvene nazive so bili imenovani *dr. France Kresal*, *dr. Jurij Perovšek* in *dr. Peter Vodopivec*. *Dr. Zdenko Čepič* je bil član komisije za izdelave strokovnih poročil za podelitev Zoisovih nagrad.

3.3 PREDAVANJA NAŠIH RAZISKOVALCEV

Raziskovalci so imeli predavanja v seminarjih Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete univerze v Ljubljani. *Dr. Zdenko Čepič* je študentom pri predmetu Sodobna zgodovina - zgodovina jugovzhodne Evrope predaval o agrarni politiki in agrarni reformi v Jugoslaviji v času med obema vojnama in po drugi svetovni vojni. *Dr. Aleš Gabrič* je o slovenskem nacionalnem vprašanju predaval študentom seminarja *doc. dr. Mitje Ferenc*. *Dr. Bojan Godeša* je predaval študentom tretjega in četrtega letnika seminarja *prof. dr. Boža Repeta* o nacionalnem vprašanju med drugo svetovno vojno na Slovenskem. *Dr. Boris Mlakar* je imel za študente seminarja *doc. dr. Mitje Ferenc* predavanje o kolaboraciji v Evropi med drugo svetovno vojno. *Dr. Jože Prinčič* je na tem oddelku predaval študentom četrtega letnika o gospodarski razvojni politiki druge jugoslovanske države v letih 1945-1990. *Dr. Andrej Studen* je imel dve predavanji o zgodovini zločina in smrtne kazni za študente tretjega letnika v seminarju *prof. dr. Janeza Cvirna*.

Raziskovalci so predavali tudi v organizaciji različnih drugih institucij. *Dr. Zdenko Čepič* je v Mestnem muzeju Idrija 5. marca 2002 predaval o agrarni reformi v slovenski zgodovini. *Dr. Ervin Dolenc* 23. maja 2002 je v Zgodovinskem društvu Ljubljana imel predavanje z naslovom Kulturni mozaik prve Jugoslavije. *Dr. Jasna Fischer* je članom Rotary kluba Domžale 31. januarja 2002 predavala o gospodarskem razvoju slovenskih dežel v 19. stoletju in do prve svetovne vojne. Na muzejskih večerih Idrijskega Mestnega muzeja 29. januarja 2002 je predaval *dr. Aleš Gabrič* s temo Med spodbudo in prepovedjo - slovenska kulturna ustvarjalnost v komunističnih časih. *Dr. Bojan Godeša* je 28. januarja 2002 predaval v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu o Erlichovem pogledu na slovensko nacionalno vprašanje. *Dr. Damijan Guštin* je študentom kraškega pokrajinskega kluba in klubu zamejskih študentov v okviru projekta Tramvaj prijateljstva 1. marca 2002 predaval na Opčinah o razmerju med Italijo, Slovenijo in Jugoslavijo v 19. in 20. stoletju. Vrsto predavanj je imel tudi *dr. Boris Mlakar*. Tako je 28. januarja 2002 v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu predaval o delovanju Stražarjev med drugo svetovno vojno, v Zgodovinskem društvu Ljubljana 7. marca 2002 o kolaboraciji v Evropi med drugo svetovno vojno, v okviru Muzejskih srečanj v Cerknem 21. marca 2002 o nasprotnikih partizanstva na Primorskem s posebnim poudarkom na Idrijskem in Cerkljanskem, na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani 27. maja 2002 v okviru predmeta *prof. dr. Olge Janša* o kolaboraciji v Evropi z

ozirom na slovenske razmere, v Goriškem muzeju na gradu Kromberk 22. oktobra 2002 o nasprotnikih partizanstva na Primorskem in v Klubu tolminskih študentov v Tolminu 6. decembra 2002 o domobranstvu in kolaboraciji med Evropo in Slovenijo.

3.4 OCENE RAZLIČNIH ROKOPISOV

Slovenske založbe pogosto zaprosijo naše raziskovalce za ocene različnih rokopisov. Tako je *dr. Aleš Gabrič* napisal za DZS ocene za učbenik Družba 4 (več avtoric) in Zgodovinski atlas za osnovno šolo. Ocenil je rokopis Natalije Glažar Organizacijsko komuniciranje arhivov - hraniteljev arhivskega gradiva, ki ga je kot samostojno knjigo izdal Arhiv Slovenije. *Dr. Damijan Guštin* je za založbo Fakultete za družbene vede napisal recenzijo o rokopisu Pavleta Čelika Slovenski stražniki 1918-1941. *Dr. France Kresal* je založbi Mladinska knjiga ocenil rokopis mag. Franca Škufca 100 let slovenskega zavarovalstva. *Dr. Boris Mlakar* je ocenil scenarij in načrt postavitve stalne razstave Cerkljansko skozi stoletja v muzeju v Cerknem. *Dr. Nevenka Troha* je ocenila tri rokopise: na prošnjo uredništva Zgodovinskega časopisa je pregledala rokopis Erika Dolharja Boj za Kanalsko dolino in ugotovila, da je potrebna temeljita dodelava teksta, za isto uredništvo in Krožek Virgil Šček iz Trsta je pregledala rokopis o Virgilu Ščeku ter sodelovala pri oceni knjige Žive Kraigher Ljudje in kraji na Pivškem med NOB (1941-1945).

3.5 TISKOVNE KONFERENCE

Podobno kot v minulih letih je bilo v letu 2002 nekaj tiskovnih konferenc, na katerih predstavljamo publikacije naših in drugih raziskovalcev. *Dr. Ervin Dolenc* je 24. januarja 2002 sodeloval na predstavitvi zbornika Virgila Ščeka, Življenje in delo primorskega krščanskega socialca ter 13. junija 2002 v Sežani predstavil knjigo Egona Pelikana Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom. *Dr. Aleš Gabrič* je 28. februarja 2002 predstavil v Slovenskem gledališkem muzeju v Ljubljani in 14. marca 2002 v Prešernovem gledališču v Kranju svojo monografijo o Prešernovem gledališču v Kranju 1945-1957. V Narodnem muzeju pa je 15. oktobra 2002 predstavil knjigo Anje Dular Živeti od knjig: zgodovina knjigotrštva na Kranjskem do začetka 19. stoletja. *Dr. Damijan Guštin* je sodeloval na predstavitvi knjige Sonce tisočih je utonilo v morju: koncentracijsko taborišče Neuengamme pri Hamburgu, ki je bila 3. decembra 2002 v Brežicah. Tudi *dr. Jurij Perovšek* je sodeloval na treh tiskovnih konferencah: 23. januarja je predstavil zbornik razprav Slovenci in leto 1941, ki sta jo pripravila Zveza zgodovinskih društev in naš inštitut, 5. aprila je v Ilirski Bistrici predstavil knjigo Iva Hvalice Zadnja replika ter 10. julija 2002 v Brežicah zbornik Slovenska osamosvojitve 1991. Pričevanja in analize v organizaciji Zveze zgodovinskih društev in Posavskega muzeja. *Dr. Mateja Režek* je 6. junija v Zgodovinskem arhivu Celje in 17. junija 2002 na sedežu Svetovnega slovenskega kongresa predstavila knjigo dr. Milka Mikole Delo kot kazen. *Dr. Nevenka Troha* je na treh tiskovnih konferencah predstavljala knjige: 25. aprila v Novi Gorici in 12. junija 2002 v Ljubljani Vide Deželak-Barič Pokrajinske konference Komunistične partije Slovenije na Primorskem 1942-1944 (Viri 16), 4. novembra 2002 v Trstu Erika Dolharja Boj za slovenstvo Kanalske doline in 15. novembra v Ljubljani ter 11. decembra 2002 v Postojni knjige Žive Kraigher Ljudje in kraji na Pivškem med NOB (1941-1945).

4 SODELOVANJE V UREDNIŠTVIH, STROKOVNIH DRUŠTVIH, KOMISIJAH, ODBORIH IN DRUGIH ORGANIZACIJAH

4.1 REVIJA PRISPEVKI ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

Tudi v letu 2002 smo z izdatnejšo subvencijo kot prejšnja leta Ministrstva za šolstvo, znanost in šport uspeli izdati kar tri številke 42. letnika inštitutove revije Prispевki za novejšo zgodovino. Uredniški odbor so sestavljali *dr. Zdenko Čepič*, glavni urednik, *dr. Jasna Fischer*, odgovorna urednica, *dr. Damijan Guštin*, pomočnik glavnega urednika in člani *dr. Boris Mlakar*, *dr. Jože Pirjevec*, *dr. Janko Prunk* in *dr. Franc Rozman*. V prvi številki revije smo objavili 9 izvornih znanstvenih člankov, poročilo o rezultatih raziskovalnega projekta nacionalna zbirka Žrtve druge svetovne vojne in zaradi nje v Sloveniji, poročilo o mednarodni konferenci socialnih zgodovinarjev v Haagu marca 2002, In memoriam Vladimirju Žerjaviću ter 7 ocen in poročil o knjigah. Druga številka, ki sta jo uredila *dr. Žarko Lazarević* in *ddr. Neven Borak*, je bila tematska s podnaslovom Modernizacijski procesi v slovenskem gospodarstvu v 20. stoletju, kjer smo objavili 10 kot izvorne znanstvene članke napisane referate z istoimenskega posveta z mednarodno udeležbo v decembru 2001. V tretji številki pa je objavljenih 6 izvornih znanstvenih člankov, zapis ob življenjskem jubileju Janka Prunka in In memoriam Zdravku Klanjščeku ter 6 ocen in poročil o knjigah.

V uredništvih znanstvenih in strokovnih časopisov so bili *dr. Aleš Gabrič* kot odgovorni urednik časopisa za slovensko krajevno zgodovino Kronika in je kot urednik Kronike po dolgoletnem premoru začel ponovno izdajati Knjižnico kronike, izšel je 7. zvezek, *dr. Damijan Guštin* član uredništva revije za zgodovino, literaturo in antropologijo Borec, *dr. Žarko Lazarević* in *dr. Peter Vodopivec* člana uredniškega odbora Zgodovinskega časopisa, *dr. Andrej Pančur* in *dr. Andrej Studen* uredniškega odbora revije za zgodovino vsakdanjega življenja in historično antropologijo Zgodovina za vse, *dr. Jurij Perovšek* član uredniškega odbora revije za humanistične in družboslovne študije Studia historica slovenica in *dr. Peter Vodopivec* član uredniškega odbora znanstvene revije East-Central Europe - L'Europe du centre-est v Budimpešti.

Dr. Jurij Perovšek je vodil uredniško skupino, ki je uredila zbornik Slovenska osamosvojitvev. Pričevanja in analize ter bil sourednik za pripravo Pleterskijevega zbornika, ki bo izšel ob njegovi 80-letnici. *Dr. Andrej Studen* je bil eden od urednikov Slovenske kronike XIX. stoletja.

4.2. SODELOVANJE

- Sodelovali smo pri pripravi **16., zadnjega zvezka Enciklopedije Slovenije**. Člani strokovnih odborov so bili *dr. Zdenko Čepič*, *dr. France Kresal* in *dr. Boris Mlakar*. Gesla so pisali *dr. Aleš Gabrič*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. Boris Mlakar*, *dr. Jurij Perovšek*, *dr. Mateja Režek* in *dr. Peter Vodopivec*. Tako je bilo v letu 2002 zaključeno dolgoletno sodelovanje vseh raziskovalcev inštituta pri tem pomembnem slovenskem znanstvenem podvigu.
- V **Koordinaciji raziskovalnih organizacij Slovenije KORIS**, v kateri je inštitut ustanovni član, je delovala *dr. Jasna Fischer*, od januarja 2002 kot predsednica. Koordinacija dela 41 direktorjev javnih raziskovalnih in javnih zavodov ter univerzitetnih inštitutov, ki so združeni v KORIS, je zelo zahtevno delo. V letu 2002 je KORIS obravnaval vrsto vprašanj. Največ energij je bilo vloženi v pripravo predlogov dopolnitev predloga Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti, ki smo ga čakali dobrih deset let in ga je Državni zbor R Slovenije končno le sprejel na svoji oktobrski seji. KORIS je predlagal vrsto dopolnitev, ki so bile skoraj vse sprejete, zadnje še na Odboru Državnega zbora R Slovenije za kulturo, šolstvo, mladino in znanost. Predsednica je sodelovala tudi na sejah Sveta za znanost in tehnologijo pri

Vladi R Slovenije, ki je poleg obravnave omenjenega zakona začel obravnavati osnutek novega državnega Nacionalnega raziskovalnega programa. Zelo aktivno smo posegli v proračunske razprave in priprave državnega proračuna za leti 2003 in 2004. Potekala je tudi vrsta sestankov z resorno ministrico, rektorjem in prorektorico ljubljanske in prorektorjem mariborske univerze zaradi dokaj neurejenih odnosov med univerzama in raziskovalnimi inštituti, ki so končno le odprli nove pobude, na katerih se bo z dobro voljo dalo urediti to sedaj ne preveč dobro sobivanje. Dr. Fischjerjevo je Vlada R Slovenije imenovala v Upravni odbor IZUM-a kot predstavnico javnih raziskovalnih zavodov.

- *Dr. Zdenko Čepič* je še vedno kot član sodeloval v **Komisiji za imenovanje ulic in naselij Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana**, hkrati pa je bil tudi član Pododbora za znanstveno raziskovalno dejavnost Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana. Ta ga je imenoval tudi za svojega predstavnika v svet zavoda Izobraževalno središče Miklošič, kjer so ga izvolili za predsednika. Marca 2002 ga je županja Ljubljane hkrati z *dr. Vido Deželah-Barič* imenovala za predsednika strokovne komisije za proučitev zgodovinskih dogodkov ob demonstracijah žensk v Ljubljani v letu 1943 s poudarkom na dogajanju 21. junija 1943 pred ljubljansko stolnico. Ministrica za kulturo R Slovenije pa ga je imenovala za predsednika strokovne komisije za arhivsko področje, ki ima nalogo, da izbere kulturne programe in kulturne projekte, ki jih financira in sofinancira državni proračun iz sredstev za arhive. *Dr. Deželak-Baričeva* je v letu 2002 nadaljevala delo kot **članica komisije za zgodovino pri Glavnem odboru Zveze združenj in udeležencev narodnoosvobodilne vojne Slovenije**. *Dr. Aleš Gabrič* je bil član strokovnih svetov Slovenskega šolskega muzeja, Zgodovinskega arhiva Ljubljana in muzeja Univerze v Ljubljani. *Dr. Damijan Guštin* je tudi bil član komisije za zgodovino pri Glavnem odboru Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije. Sodeloval je kot svetovalec s komisijo za postavitev spominske plošče v vojašnici na Metelkovi v Ljubljani. *Dr. Boris Mlakar* je kot predstavnik našega inštituta sodeloval kot član v Komisiji vlade R Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč. *Dr. Jurij Perovšek* je kot član sodeloval v svetu zavoda Knjižnica Otona Župančiča v Ljubljani. *Dr. Andrej Studen* je bil član mednarodnega pripravljalnega odbora za mednarodni znanstveni posvet Zločini brez žrtev, ki bo v jeseni leta 2003 v Kopru. *Dr. Nevenka Troha* je bila članica sveta Muzeja novejšje zgodovine Ljubljana in sindikalna zaupnica Sindikata vzgoje in izobraževanja na našem inštitutu. *Dr. Peter Vodopivec* pa je bil do meseca marca 2002 podpredsednik Slovenske matice, nato pa je bil izvoljen za člana njenega upravnega odbora ter člana odseka za društveno dejavnost, ki mu sicer predseduje *dr. Aleš Gabrič*, in član zgodovinskega odseka ter podpredsednik Zveze učiteljev zgodovine in do meseca oktobra 2002 član upravnega odbora PEN.
- **Naši raziskovalci so zelo dejavni v strokovnih društvih in imajo v njih zelo pomembne funkcije.** *Dr. Jurij Perovšek* je v letu 2002 uspešno zaključil mandat predsednika Zveze zgodovinskih društev Slovenije in v tej funkciji opravil vrsto nalog. V imenu ZZDS je predlagal in predsednik Republike Milan Kučan je podelil Srebrni častni znak svobode Republike Slovenije akademiku Vasiliju Meliku ob njegovi 80-letnici. Predsedniku republike je izročil tudi zbornik razprav Slovenci in leto 1941, v katerem so bili objavljeni referata in razprava z znanstvenega posveta Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem, ki je bil 11. in 12. aprila 2001 in je bil Kučan njegov pokrovitelj. Vodil je uredniško skupino, ki je pripravila zbornik Slovenska osamosvojitve 1991, Pričevanja in analize. Organiziral je XXXI.

zborovanje slovenskih zgodovinarjev Regionalni vidiki slovenske zgodovine, ki je bilo od 10. do 12. oktobra 2002 v Mariboru. Na občnem zboru zveze je bil izvoljen za podpredsednika ZZD za mandatno obdobje 2002-2004. Kot urednik društvenega glasila Kronika je član predsedstva Izvršilnega odbora zveze *dr. Aleš Gabrič*. *Dr. Ervin Dolenc* pa je bil predsednik komisije za nagrado Klio, ki jo vsaki dve leti za najbolj prodorno delo v slovenskem zgodovinopisju podeljuje zveza. *Dr. Damijan Guštin* je bil oktobra 2002 izvoljen za predsednika Sekcije za vojaško in vojno zgodovino pri ZZDS in je po položaju tudi član izvršilnega odbora zveze. *Dr. France Kresal* je bil član častnega razsodišča ZZZD in nadzornega odbora Zgodovinskega društva Ljubljana. Zgodovinskemu društvu Ljubljana je predsedovala *dr. Nevenka Troha*, *dr. Zdenko Čepič* pa je bil član njegovega predsedstva.

- **Več raziskovalcev je sodelovalo pri različnih oblikah pomoči pri oblikovanju pouka zgodovine v naših osnovnih in srednjih šolah.** *Dr. Zdenko Čepič* je bil član strokovne komisije za zgodovino nalog mladih raziskovalcev v okviru Gibanja Znanost mladini, *dr. Damijan Guštin* pa predsednik področne komisije za zgodovino. *Dr. Mateja Režek* je v okviru tega gibanja ocenjevala raziskovalne naloge iz področja zgodovine, ki so jih pripravili gimnazijci in srednješolci iz ljubljanske regije na 15. srečanju mladih raziskovalcev z naslovom Zaupajmo v lastno ustvarjalnost. Kot dolgoletni član Komisije za raziskovalno delo zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah v Sloveniji pri Zvezi prijateljev mladine je bil *dr. Ervin Dolenc* predsednik komisije za delo zgodovinskih krožkov pri tej zvezi in tudi član njenega Upravnega odbora. Kot člani te komisije so ocenjevali raziskovalne naloge članov zgodovinskih krožkov in se udeležili zaključnega 33. srečanja mladih raziskovalcev 7. junija 2002 v Ljubljani *dr. Aleš Gabrič*, *Tadeja Tominšek Rihtar* in *Mojca Šorn*. *Dr. Andrej Studen* pa je 3. oktobra 2002 predaval na seminarju za mentorje zgodovinskih krožkov o tehničnih novostih, ki spreminjajo življenje v organizaciji Zveze prijateljev mladine. Štirje raziskovalci so sodelovali z Zavodom republike Slovenije za šolstvo. Imeli so vrsto predavanj na seminarjih za osnovnošolske in srednješolske učitelje in profesorje zgodovine. Tako so na teh seminarjih predavali *Dunja Dobaja* 16. novembra 2002 v Radovljici o kolaboraciji na Slovenskem za učitelje Srednje gradbene, geodetske in ekonomske šole, *dr. Aleš Gabrič* 18. marca 2002 o šolski politiki v Slovenskem šolskem muzeju, študijskima skupinama srednješolskih učiteljev zgodovine na Gimnaziji Poljane 10. septembra in 3. gimnaziji Maribor in študijski skupini osnovnošolskih učiteljev 19. novembra 2002 v Lescah o Sloveniji po letu 1945, *dr. Boris Mlakar* v Radovljici 15. novembra 2002 o domobranstvu, njegovem nastanku in kolaboraciji med Evropo in Slovenijo ter *Tadeja Tominšek Rihtar* in *Mojca Šorn* o analizi delnih rezultatov popisa smrtnih žrtev na območju današnje Republike Slovenije prav tako v Radovljici 16. novembra 2002. *Dr. Nevenka Troha* je na seminarju zavoda Uvajanje učnih načrtov pri zgodovini - obravnava občutljivih tem slovenske povojne zgodovine predavala o fojbah - koliko resnic - genocid ali kaznovanje vojnih zločinov?

4.3 PROMOCIJA IN SAMOPROMOCIJA NAŠEGA DELA

Še vedno velja moja ugotovitev, da raziskovalci našega inštituta žal nekoliko zanemarjajo promocijo in samopromocijo našega dela v javnih medijih, ki je dejavnost, ki bi jo morali s posebno ljubeznijo, zavzetostjo in pozornostjo, kot si jo zasluži, gojiti. Lahko pa z veseljem ugotovim, da je bilo v letu 2002 nastopov naših raziskovalcev na radiu, televiziji in dnevnem ter revialnem tisku kar veliko. Naj začnem z nastopi na televiziji, ki so v slovenski javnosti

gotovo najbolj odmevni. *Dr. Jasna Fischer* je februarja 2002 sodelovala v oddaji Humanistika na 1. programu TVS, ki je bila posvečena največjemu znanstvenemu in založniškemu podvigu pri nas, o izdaji Enciklopedije Slovenije. *Dr. Aleš Gabrič* je v Studiu City TVS 18. marca sodeloval v pogovoru o zapuščini Josipa Broza Tita in zahtevah njegove žene Jovanke po dediščini. V oddaji (ne)znani oder TVS, 1 programa je 24. junija 2002 govoril o največjem kulturnem škandalu, ukinitvi kranjskega Prešernovega gledališča. V Oddaji Obzorja duha 1. programa TVS je 8. decembra govoril o izključevanju Teološke fakultete iz Univerze v Ljubljani. *Dr. Damijan Guštin* je sodeloval z nastopom v dokumentarni seriji Dnevnik nekega naroda po scenariju *dr. Jožeta Pirjevca*, ki jo pripravlja TVS, s temo o oblikovanju slovenske vojske v letu 1918. V Oddaji Odmevi je 29. oktobra dal izjavo o posvetovanju Vojna za Slovenijo. *Dr. Boris Mlakar* je 16. aprila 2002 v oddaji 1. programa TVS Kako smo se osamosvajali dal izjavo o pojavu Stražarjev in Mladcev. *Dr. Jurij Perovšek* je v oddaji Pisave 1. programa TVS 18. februarja 2002 predstavil svojo pesniško zbirko Plemstvo. V že omenjeni seriji Dnevnik nekega naroda je govoril o narodni vladi in slovenski samostojnosti v Državi SHS novembra 1918. V oddaji TELE M TV Maribor je 9. oktobra 2002 imel intervju o stanju slovenskega zgodovinarstva danes, delovanju ZZDS in 31. zborovanju slovenskih zgodovinarjev v Mariboru. *Dr. Nevenka Troha* je 18. septembra 2002 v Odmevih TVS sodelovala v pogovoru o slovensko-hrvaški meji. Za dnevnik regionalnega RTV centra Koper je 23. septembra dala izjavo ob znanstvenem sestanku Slovensko-italijanski odnosi v zadnjih sto letih. 18. oktobra 2002 je nastopila skupaj z Giampaolom Valdevitom v oddaji za italijansko narodnostno skupnost TG Attualita. Za isto TV postajo je 8. novembra 2002 govorila o primerjavi položaja med slovensko narodno skupnostjo v Italiji in italijansko v Sloveniji. Sodelovala je tudi 5. novembra 2002 v oddaji Preverjeno POP TV o vprašanju vojnih zločinov na Primorskem. Za dnevnik slovenskega programa RAI je ob predstavitvi knjige Erika Dolharja Boj za slovenstvo Kanalske doline 4. novembra 2002 dala izjavo o vsebini te knjige.

Nekaj nastopov so imeli raziskovalci tudi na radiu. *Dr. Zdenko Čepič* je na 3. programu ARS 31. januarja 2002 v oddaji Izšlo je, predstavil zbornik znanstvenih razprav in razpravljanj o njih z znanstvenega posveta ob šestdesetletnici začetka druge svetovne vojne na Slovenskem. *Dr. Jasna Fischer* je na programu ARS 11. oktobra v oddaji Podobe znanja govorila o svojem in inštitutskem raziskovalnem delu. *Dr. Aleš Gabrič* je 31. oktobra 2002 na 2. radijskem programu govoril o kulturnem pomenu reformacije. *Jure Gašparič* je za 3. program v oddaji Tretja spirala 5. in 9. septembra 2002 pripravil tekst o aferi ob ljubljanskih občinskih volitvah leta 1921 z naslovom "Moralni defekti" in politika. Na 2. programu radia je nastopil 27. aprila v praznični oddaji ob 27. aprilu skupaj z dr. Spomenko Hribar *dr. Bojan Godeša* in osvetlil značaj in pomen dolomitske izjave. *Dr. Boris Mlakar* je 5. septembra 2002 dal na Radiu Vatikan izjavo o Grivčevih protikomunističnih spisih. *Dr. Jurij Perovšek* je na Radiu KRKA govoril o zborniku Slovenska osamosvojitev 1991. Pričevanja in analize. *Dr. Jože Prinčič* je v oddaji Intelakta na 3. programu 27. avgusta 2002 sodeloval v razgovoru na temo odnos med narodnim dohodkom in kvaliteto življenja.

Najmanj je bilo sodelovanja s tiskanimi mediji. *Dr. Jasna Fischer*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. Boris Mlakar*, *Mojca Šorn* in *Tadeja Tominšek Rihtar* so za prilogo Znanost časnika Dela imeli odmeven intervju z naslovom Nikakor nočemo novih preprirov o popisu žrtev druge svetovne vojne in zaradi nje na Slovenskem. *Dr. Peter Vodopivec* je dal dva intervjuja, oktobra 2002 Svobodni misli in novembra 2002 v Europai utas.

5 ZNANSTVENI POSVETI

V letu 2002 je bilo, kot že običajno vsa leta nazaj, spet zelo veliko znanstvenih srečanj, skupaj 28, vendar tokrat s pomenljivo razliko - veliko je bilo znanstvenih posvetov, na katerih so sodelovali naši raziskovalci, v tujini. Bilo je kar 14 znanstvenih posvetov. Iz kronološkega pregleda udeležbe naših raziskovalcev je razvidno, da je na vseh znanstvenih posvetih sodelovalo 13 raziskovalcev, na njih pa so imeli 37 referatov, razprav in komentarjev.

Inštitut je skupaj s Slovenskim društvom za mednarodne odnose oktobra 2002 pripravil zelo zanimivo interdisciplinarno okroglo mizo o Srednji Evropi nekoč in danes.

5.1 KRONOLOŠKI PREGLED POSVETOV V LETU 2001

- **4th European Social Science History Conference**, Haag, 27. februar-2.marec 2002, panel Models and Methods in Historical Research, referent *dr. Ervin Dolenc*, Comparative Analysis of Cultural Development Statistics: The case of the First Yugoslavia.
- Okrogla miza *Položaj družboslovja in humanistike*, Ljubljana, 7. marec 2002, referentka *dr. Jasna Fischer*, Položaj humanistike, posebej zgodovinopisja v sistemu financiranja slovenske znanosti.
- **I. posvet učiteljev zgodovine**, Laško, 22. marec 2002, referent *dr. Peter Vodopivec*, Miti v slovenski zgodovini.
- Okrogla miza **ob izidu poročila Slovensko-italijanski odnosi 1880-1956**, Gradišče ob Soči, 12. april 2002, razpravljalka *dr. Nevenka Troha*.
- **Mednarodna znanstvena konferenca Makedonija v 20. vek**, Skopje, 25. do 26. aprila 2002, referentka *dr. Mateja Režek*, Federalizem u ustavima Jugoslavije (1946-1963).
- Okrogla miza o **problematiki novejšje zgodovine ob 75-letnici dr. Milana Ževarta**, Velenje, 28. maja, razpravljalec *dr. Boris Mlakar*.
- Okrogla miza **Slovinci v XX. stoletju**, Velenje, 20. junij 2002, razpravljalca *dr. Aleš Gabrič* in *dr. Peter Vodopivec*.
- **32. mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci/Mogersdorf**, Koprivnica, 2. do 5. julij 2002, referenta *dr. Ervin Dolenc*, Kulturni boj v Sloveniji in *dr. Aleš Gabrič*, Catholic Intellectuals within the Confines of the Permissible (1945-1966).
- **6th Annual Congress Companies - Owners - Employees**, Helsinki, 22 do 24. avgusta 2002, referenti *dr. Žarko Lazarević*, *dr. Jože Prinčič* in *ddr. Neven Borak*, Foreign Capital in Slovenia.
- **Grivčev simpozij**, Rim, 2. do 6. september 20002, referent *dr. Boris Mlakar*, Grivčevi protikomunistični spisi.
- **Occupation in Europe: The Impact of National-socialist and fascist Rule (1938-1950) - Trade in Finance in the "New Order" in Europe**, Cambridge, 12.do 14.

september 2002, referent *dr. Žarko Lazarević* in *ddr. Neven Borak*, Banking in Slovenia between 1939-1945.

- **Mednarodna konferenca Uloha osebnosti v dejinach** - paralely vychdisca, Bratislava, 17 in 18. september 2002, referent *dr. Bojan Godeša*, Anton Korošec a Jozef Tiso - vzťahy medzi Slovákmi a Slovincami.
- **Znanstveni posvet Slovensko-italijanski odnosi v zadnjih sto letih**, Koper, 23. september 2002, referentka *dr. Nevenka Troha*, Pogledi italijanskih in slovenskih zgodovinarjev na temeljna vprašanja slovensko-italijanskih odnosov v dvajsetem stoletju - slovenski pogled.
- **Mednarodni simpozij Kolaboracionizem in epuracija**, Trst, 3. in 4. oktober 2002, referenti *dr. Boris Mlakar*, Kolaboracionizem v slovenski izkušnji, *dr. Nevenka Troha*, Kriteriji za epuracijo v Sloveniji po drugi svetovni vojni s posebnim ozirom na Primorsko, komentator *dr. Peter Vodopivec*.
- Okrogla miza **Evropa z nami in mi z njo**, Ljubljana, 4. oktober 2002, referent *dr. Ervin Dolenc*, Je tam za hribi prav tako kot tukaj?.
- **XXXI. zborovanje slovenskih zgodovinarjev**, Maribor, 10. do 12. oktober 2002, komentatorja *dr. Ervin Dolenc*, *dr. Peter Vodopivec*, govornik na podelitvi nagrade KLIO *dr. Ervin Dolenc*, sklepna beseda in sintetični pregled problemskih vsebin in razprav *dr. Jurij Perovšek*.
- Znanstveni sestanek **Življenje in delo primorskega pravnika**, narodnjaka in poslanca v rimskem parlamentu *dr. Josipa Vilfana*, Trst, 15. oktober 2002, referentka *dr. Nevenka Troha*, Joža Vilfan. Politik in diplomat.
- Okrogla miza **Srednja Evropa**, Ljubljana, 17. oktober 2002, referenti *dr. Bojan Godeša*, Srednjeevropski integracijski načrti med letoma 1918-1945 in Slovenci, *dr. Žarko Lazarević*, Srednjeevropski gospodarski prostor do druge svetovne vojne, *dr. Peter Vodopivec*, Evropa - samo ideja ali tudi stvarnost?.
- Znanstveni posvet **Vojna za Slovenijo**, Ljubljana, 26. do 27. oktober 2002, referent *dr. Damijan Guštin*, Vojna kot rešitev jugoslovanske krize?.
- Diskusijski večer **Zgodovina Slovenske ljudske stranke** (Historični seminar), Ljubljana, 29. oktober 2002, referent *dr. Bojan Godeša*, Državnopравни koncepti katoliškega tabora 1941-1990.
- Znanstveni sestanek **Pravni položaj Slovencev pod Italijo 1866-2002**, Koper, 8. november 2002, referentka *dr. Nevenka Troha*, Primerjava zaščite italijanske in slovenske manjšine 1945-1990.
- Konferenca **COBISS**, Maribor, 13. november 2002, referentka *dr. Jasna Fischer*, Vrednotenje znanstveno raziskovalnega dela v humanistiki.
- mednarodni simpozij o **razširitvi Evropske unije**, Milano, 14. november 2002, referent *dr. Peter Vodopivec*, Slovenci in Evropa.

- Simpozij **Incontri Culturali Miteleuropei**, Gorica, 14. november 2002, referent *dr. Peter Vodopivec*, Zgodovina v slovenskem šolskem sistemu.
- Konvencija **Ameriške asociacije za slovanske študije** - National Convnetion of The American Association for the Advanecement of Slavic Studies, Pittsburg, 21. do 24. november 2002, referenti, *dr. Ervin Dolenc*, The Generation at a Closed Door: Slovenian Intellectual Issues between the two Wordl Wars, *dr. Aleš Gabrič*, Slovene Intellectuals' Response to Political and Social Modernization in the Twentieth century, *dr. Peter Vodopivec*, Slovensko meščanstvo pred prvo svetovno vojno
- Okrogla miza o **reformi srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja**, Ljubljana, 3.december 2002, vodja okrogle mize *dr. Peter Vodopivec*.
- Simpozij **Ob desetletnici ponovne vključitve Teološke fakultete v Univerzo v Ljubljani**, Ljubljana, 4. december 2002, referent *dr. Aleš Gabrič*, Izključevanje Teološke fakultete iz Univerze v Ljubljani po 2. svetovni vojni.
- Mednarodna znanstvena konferenca **Czechs and Germans in Concepts and Politics of T:G**: Masaryk, Praga, 6. december 2002, referent *dr. Andrej Pančur*, Das bömisches Staatsrecht und T.G. Masaryk im Jahr 1892 aus der Sicht der (un)vergleichbaren Verhältnisse in bömischen und slowenischen Ländern.

6 MEDNARODNO ZNANSTVENO SODELOVANJE

Inštitut je bil tudi v letu 2002 član dveh zgodovinskih združenj, Evropskega združenja za bančno zgodovino - European Association of Banking History ter Mednarodne konference zgodovinarov in zgodovinarjev delavskega gibanja - Internationale Tagung der Historikerin und Historiker der Arbeiter Bewegung v Linzu. Predvsem preko združenja bančnih zgodovinarjev dobivamo vso novejšo literaturo in revijo, ki jo združenje izdaja. V mesecu oktobru je *dr. Jasna Fischer* uradno obiskala Beograd, da se je v Arhivu Jugoslavije, Vojnoistorijskem inštitutu, v njegovem Vojnem arhivu in Arhivu Zveznega ministrstva za zunanje zadeve dogovorila za začetek zbiralnega in raziskovalnega dela naših sodelavcev v Beogradu. Dogovori z vodstvi arhivov so bili zelo uspešni, našim raziskovalcem bo na razpolago vse ohranjeno in urejeno gradivo do vključno leta 1972. Z delom bodo začeli leta 2003. Ob tej priliki je sklenila pisni dogovor z Institutom za noviju istoriju Srbije o raziskovalnem sodelovanju in obnovila dogovor o medsebojni izmenjavi zgodovinopisne literature.

Izdaja skupnega trojezičnega zbornika znanstvenih referatov s mednarodne konference Jugoslavija v hladni vojni se je močno zavlekla zaradi izjemno počasnega dela, ki ga opravljajo v Kanadi z redakcijo angleških prevodov vseh referatov. Računamo, da bo knjiga končno le izšla spomladi leta 2003, saj je Univerza v Kanadi v letu 2002 že nakazala vsa sredstva potrebna za tisk.

V letu 2002 smo imeli nekaj uglednih obiskov iz tujine. Dvakrat je bila pri nas *dr. Latinka Perović*, v mesecu aprilu in decembru. Ob svojem prvem obisku je sodelavcem inštituta predavala o stanju v srbski historiografiji. V mesecu maju pa nas je obiskala delegacija rektorjev, prorektorjev in profesorjev s 7 bosansko hercegovskih univerz in ob tem obisku smo se dogovarjali o možnem znanstvenem sodelovanju z njihovimi institucijami.

Leta 2002 je že drugo leto delovala slovensko avstrijska zgodovinska komisija, v kateri sodelujejo *dr. Ervin Dolenc*, *dr. Aleš Gabrič*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. Žarko Lazarevič*, *dr. Jože Prinčič* in *dr. Peter Vodopivec*. Komisija deluje na sestankih v R Sloveniji in R Avstriji. Člani te bilateralne komisije so zbirali gradivo in pripravljali prve tekste, ki jih bodo zgodovinarji obeh držav začeli usklajevati v letu 2003.

Dr. Damijan Guštin je bil junija 2002 povabljen v mednarodni projekt o pravnem postopanju z nemškim prebivalstvom med in po drugi svetovni vojni v srednji in zahodni Evropi, ki ga izvajata Institut für Zeitgeschichte iz Münchna in Inštitut za sodobno zgodovino v Pragi. Skupaj z vodjem podprojekta mag. Vladimirjem Prebiličem je pripravil podprojekt Pravne norme o postopanju z nemškim prebivalstvom v Jugoslaviji 1941-1948 in je sodeloval pri zbiranju pravnih predpisov (zakonov, odlokov) in napisal pregledno študijo o medvojnem in povojnem postopanju z nemško manjšino v Jugoslaviji. O svojem delu je poročal na internem zasedanju vseh sodelujočih na Inštitutu za sodobno zgodovino v Pragi 3. novembra 2002. Dr. Guštin je vzdrževal stike z doktorantom Tomislavom Duličem s Centra za študije genocida in holokavstva Univerze v Uppsali.

Dr. Nevenka Troha je bila v stalnih delovnih stikih s sodelavci tržaške in videmske univerze, Deželnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Trstu, Inštituta Gramsci v Rimu ter raziskovalci italijansko slovenskih odnosov v Italiji, na Filozofski fakulteti v Pulju in univerzi v Celovcu.

Zelo intenzivne stike s tujimi institucijami in raziskovalci ima *dr. Peter Vodopivec*. Je član evropskega inštituta dr. Baltiner v Salzburgu, član znanstvenega sveta Center for Democracy and Reconciliation v Solunu in član upravnega odbora Society for Slovene Studies v Združenih državah Amerike. 29. januarja 2002 je predaval o slovensko avstrijskih odnosih v organizaciji izpostave Avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo z Dunaja v prostorih spodnje avstrijske deželne vlade v St. Poltenu v Avstriji, 9. aprila pa podiplomcem profesorja Marca Dogana na zgodovinskem oddelku Univerze v Trstu o Edvardu Kardelju. 3. maja 2002 je govoril članom francoskega združenja ARRI v rezidenci francoskega veleposlanika v Ljubljani o francosko slovenskih odnosih ter 8. julija v Kranjski gori predaval o avstrijsko slovenskih odnosih v slovenskem 20. stoletju skupini avstrijskih učiteljev iz Gradca. S kratkim prispevkom je sodeloval tudi v umetniškem projektu Grenzleben na Dunaju 3. oktobra in v Gradcu 26. oktobra 2002.

7 POSLOVNO POROČILO

Inštitut za novejšo zgodovino je uspešno zaključil lansko poslovno leto. Tudi v začetku lanskega leta se je v prvih dveh mesecih zapletlo z začetkom financiranja v novem davčnem letu, ker je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport zamujalo s podpisovanjem aneksov k pogodbam o financiranju ustanoviteljskih obveznosti, programov in projektov, vendar se je v mesecu marcu ta težava uredila in je do meseca decembra 2002 financiranje teklo brez težav, ko se je spet zapletlo in smo zadnjo dvanajstino dobili nakazano šele v mesecu januarja, del celo iz sredstev za leto 2003. MŠZS nam je financiralo usposabljanje mladega raziskovalca, tisk inštitutove revije, z zelo majhnim zneskom nakup tuje literature in vpisovanje bibliografskih podatkov v bazo COBISS/COBIB. Univerza v Torontu je po dogovoru vplačala vsa sredstva za tisk skupnega zbornika znanstvenih referatov. S Filozofsko fakulteto imamo podpisano pogodbo o sodelovanju v podiplomskem študiju, ki ga tudi plača. Del sredstev dobimo z najemnino in za vzdrževanje stavbe Kongresni trg 1. Nekaj denarja se je nateklo tudi od obresti za vezavo sredstev raziskovalnega sklada. S skrbnim obračanjem

denarja in varčevanjem smo uspeli za vklakulirana obratna sredstva tudi v letu 2002 nameniti dokaj visok znesek, ki ga bomo v letu 2003 potrebovali za obnovitvena dela v stavbi Kongresni trg 1, sofinanciranje izdaje monografije Zgodovina Slovencev in obsežnejšo obnovo računalniške opreme.

Poslovni uspeh v letu 2002 (V 000 sit)

skupaj prihodki	285.500
skupaj stroški	285.500

Prihodek (v 000 SIT)

	2001	2002	indeks
celoten prihodek	243.388	285.500	117
od tega MŠZŠ	204.192	235.671	115
prihodek stavbe	30.705	33.742	109,8
prihodek stavbe	-	7.034	-
drugo	8.491	9.053	106,6

Struktura stroškov (v 000 SIT)

stroški materiala in storitev	29.047
bruto plače	146.393
prispevki in davki na plače	34.727
drugi stroški dela	18.886
amortizacija	3.541
vkalkulirani stroški za obratna sredstva	36.000
ostanek	16.906

8 SODELAVCI IN UPRAVA INŠTITUTA

8.1. UPRAVNI ODBOR

12. avgusta 1999 je bil v Uradnem listu objavljen sklep o spremembi sklepa o preoblikovanju Inštituta za novejšo zgodovino v javni raziskovalni zavod, na osnovi katerega je Inštitut za

novejšo zgodovino pripravil zahtevane spremembe in dopolnitve in jih dal v sprejetje Upravnemu odboru Inštituta za novejšo zgodovino. Upravni odbor je predlog sprememb sprejel in jih poslal v soglasje na Ministrstvo za znanost in tehnologijo. Ministrstvo za znanost in tehnologijo je predlog sprememb statuta Inštituta za novejšo zgodovino poslalo v soglasje Ministrstvu za finance in vladni službi za zakonodajo. Zaradi dodatnih zahtev Ministrstva za finance, s katerimi pa se Ministrstvo za znanost in tehnologijo ni strinjalo, se je postopek soglasij zavlekel do začetka leta 2002. Prečiščeno in usklajeno besedilo statuta je na 19. seji dne 25. februarja 2002 sprejel Upravni odbor. Dne 25. marca 2002 pa Inštitut za novejšo zgodovino dobil od Vlade RS sklep o soglasju k prečiščenem besedilu statuta. Inštitut za novejšo zgodovino je bil zaradi opisanega več kot leto dni brez veljavnega statuta, kar je imelo za posledico, da nismo mogli dopolniti Upravnega odbora, ker ni bil konstituiran Znanstveni svet, ki mu je potekel mandat in je bilo delo inštituta oteženo. To smo lahko storili šele po prejemu soglasja. Upravni odbor je vodil njegov podpredsednik dr. France M. Dolinar.

Člani Upravnega odbora so:

1. *dr. Ervin DOLENC* 04.12.2002 - 03.12.2006 predstavnik Znanstvenega sveta
2. *prof. dr. France M. DOLINAR* 24.11.2002 - 23.11.2006 Arhiv R Slovenije
3. *Mateja GAŠPIRC* 11.12.2002 - 10.12.2006 predstavnica MŠZŠ
4. *dr. Žarko LAZAREVIĆ* 15.12.2002 - 14.12.2006 predstavnik Znanstvenega sveta
5. *prof. dr. Branko MARUŠIČ* 16.11.2000 - 15.11.2004 predstavnik vlade
6. *dr. Jurij PEROVŠEK* 23.11.2000 - 22.11.2004 izvoljeni - zaposleni
7. *prof. dr. Miroslav STIPLOVŠEK* 05.10.2000 - 04.10.2004 Filozofska fakulteta

8.2 ZNANSTVENI SVET

Znanstveni svet inštituta je bil konstituiran na seji 23. aprila 2002 po tem, ko smo dobili sklep Vlade Republike Slovenije o soglasju na spremembe statuta. Njegovi člani so :

1. dr. Ervin Dolenc
2. dr. Jasna Fischer
3. dr. Žarko Lazarević
4. dr. Jurij Perovšek
5. dr. Jože Prinčič

8.3. SODELAVCI INŠTITUTA

Konec leta 2001 je bilo na inštitutu redno zaposlenih 27 delavcev. Ponovno se je izboljšala njihova sestava. *Dr. Aleš Gabrič* je bil izvoljen na habilitacijski komisiji Univerze v Ljubljani v naziv višjega znanstvenega sodelavca. V mesecu maju je uspešno branil svojo doktorsko disertacijo *mag. Andrej Pančur* in tako izpolnil pogoj za pridobitev novega naziva - asistent z doktoratom. 1. septembra smo kljub temu, da še ni bil financiran nov ciljni raziskovalni projekt, za določen čas za dobo 4 let zaposlili novo strokovno sodelavko - diplomirano zgodovinarico *Dunjo Dobaja* in tako omogočili hitrejše delo pri zbiranju podatkov o smrtnih žrtvah med Slovenci v času med in takoj po drugi svetovni vojni. Do spremembe je prišlo tudi v upravi inštituta. Čistilko Tanjo Novak smo dogovorno prezaposlili v novem podjetju - čistilnem servisu, s katerim imamo sedaj podpisano novo pogodbo o čiščenju vseh prostorov inštituta. Podrobnejša sestava zaposlenih po delovnem mestu in izobrazbi je razvidna iz obeh spodnjih tabel.

a) Pregled števila sodelavcev po izobrazbi

Izobrazba sodelavcev	Število zaposlenih
Doktorat znanosti	17
Magisterij	-
Univerzitetna izobrazba	6
Srednja strokov. izobrazba	3
Ostali	1
Skupaj	27

b) Sestava sodelavcev na dan 31. 12. 2002 - pregled števila sodelavcev po nazivih

Vrsta sodelavcev	Število zaposlenih	V %
raziskov.sodel.	21	77,8
-znanstv.svetnik	4	
- viš.zn.sodel.	8	
- znanstv.sodel.	2	
- asist. doktor.	3	
- ml. raziskov.	1	
- str. sodelavec	3	
str.sodel.-knj.	2	7,4
tehn.sodel.-knj.	2	7,4
uprava	2	7,4
Skupaj sodelavci	27	100

Sekretarska in vzdrževalna dela, poleg čiščenja tudi varovanje stavbe in hišniška dela, smo, kot že vrsto let, dobro opravljali s pogodbenimi delavci.

Direktorica inštituta
Dr. Jasna Fischer, znanstvena svetnica

Ljubljana, januarja 2003